

WŁADYSŁAW SZLENGEL

**Résumé, czyli
Krakowiaki
makabryczne**

WŁADYSŁAW SZLENGEL

CO CZYTAŁEM UMARŁYM

Résumé, czyli Krakowiaki makabryczne

Motyka — piłka, graca, kleszcze,
czy pamiętasz, bracie, jeszcze?
Apenszlak¹, Ordonka², PKO³,
było życie, bracie, co?

Motyka, piłka, kleszcze, młotek,
Adria⁴, szampan dla kokotek⁵,
E. Wedel⁶, Palladium⁷, mały Fiat⁸,
Bukiet, bigos — to był świat...

Motyka, piłka, kleszcze, graca,
taxi — złocisz, lipa⁹ praca...
„Czerwoniak”¹⁰, „Nasz Przegląd”¹¹, „Kino”, Wiech¹²,
Tom¹³, Krukowski¹⁴, Bodo¹⁵, śmiech...

Motyka, piłka, spodnie w rzucik,
przeminęło i nie wróci,

¹*Appenszlak, Jakub* (1894–1950) — krytyk literacki i teatralny, tłumacz i prozaik, scenarzysta filmowy, współpracownik wielu czasopism polsko-żydowskich. [przypis edytorski]

²*Ordonka* — Hanka Ordonówna, właśc. Maria Anna Tyszkiewicz z domu Pietruszyńska (1902–1950), piosenkarka, tancerka i aktorka, śpiewała m. in. szlagier *Miłość ci wszystko wybaczy*, w czasie II wojny światowej opiekowała się polskimi sierotami w ZSRR, napisała o nich książkę *Tulące dzieci* (1948). [przypis edytorski]

³*PKO* — Powszechna Kasa Oszczędności, polski bank założony w roku 1919. [przypis edytorski]

⁴*Adria* — elegancki lokal funkcjonujący w Warszawie przy ulicy Moniuszki 10 w latach 1931–1944. [przypis edytorski]

⁵*kokota* (daw.) — prostytutka. [przypis edytorski]

⁶*E. Wedel* — firma cukiernicza funkcjonująca od roku 1851, producent wyrobów czekoladowych; nazwa pochodzi od imienia drugiego właściciela, Emila Wedla, któremu przedsiębiorstwo zostało подарowane w prezencie ślubnym. [przypis edytorski]

⁷*Palladium* — kino przy ul. Złotej 7/9 w Warszawie, funkcjonujące od lat 30. do końca lat 90. XX w. [przypis edytorski]

⁸*mały Fiat* — prawdopodobnie mowa o modelu Fiat 508, niewielkim samochodzie osobowym produkowanym w Polsce na licencji Fiata (Fabbrica Italiana Automobili Torino) od roku 1931. [przypis edytorski]

⁹*lipa* (slang) — byle jaki. [przypis edytorski]

¹⁰„*Czerwoniak*” — „Kurier Czerwony”, przedwojenne warszawskie czasopismo sensacyjne; także: ogólne przedwojenne określenie prasy brukowej a. sensacyjnej, pochodzące od jaskrawoczerwonych tytułów artykułów. [przypis edytorski]

¹¹„*Nasz Przegląd*” — dziennik mniejszości żydowskiej w Polsce, wydawany w latach 1923–1939; jego redaktorem był wspomniany w tym wierszu Jakub Appenszlak. [przypis edytorski]

¹²*Wiech* — pseudonim Stefana Wiecheckiego (1896–1979), warszawskiego dziennikarza, felietonisty i prozaika, często wykorzystującego w swoich utworach warszawską gwarę miejską. [przypis edytorski]

¹³*Tom, Konrad* — właśc. Konrad Runowiecki (1887–1957), piosenkarz, scenarzysta i reżyser filmowy. [przypis edytorski]

¹⁴*Krukowski, Kazimierz* (1901–1984) — aktor kabaretowy, rewiowy i filmowy pochodzenia żydowskiego; używał pseudonimu „Lopek”. [przypis edytorski]

¹⁵*Bodo, Eugeniusz* — właśc. Bohdan Eugène Junod (1899–1943) aktor rewiowy, teatralny i filmowy, w późniejszym okresie także scenarzysta, reżyser i producent filmowy. [przypis edytorski]

a po roku wspomnij pan...
znowu — „Sztuka¹⁶”. Wiera Gran¹⁷...

Motyka, piłka (spiszę tom ja...),
znów żydowska autonomia...
szopki, hopki, gmina, gmach...
*oj di bone*¹⁸ — *ale głach*¹⁹!!!

W „Sztuce” jest kawa, nie namiastka,
Anigstajna fajne ciastka,
dziwki, śpiwki i „zet-zet”,
aby tylko... szmugiel szedł...

Motyka, piłka, laska, bucik,
też minęło i nie wróci...
nagle — Alarm! Akcja trwa²⁰...
wszystko na dół... szafa gra²¹!!!

Motyka, piłka, szafa, skrzynki,
Lejkin²², Szmerling²³ i Treblinki²⁴,
plecak — wagon — blok czy Plac²⁵,
szopa, ausweis²⁶, blaszka, Kac²⁷...

Motyka, graca, piłka, szczotka,
proszę państwa, siup do środka...
a co jutro?... szkoda dnia...
„Żywy Dziennik²⁸” dalej gra!!!!!!!...

Nadzieja

---

¹⁶*Sztuka* — kawiarnia artystyczna w getcie warszawskim, występowali tam m.in. Wiera Gran i Władysław Szlengel. [przypis edytorski]

¹⁷*Wiera Gran* — właśc. Dwojra Grynberg (1916–2007), piosenkarka, aktorka kabaretowa i filmowa; od marca 1941 do sierpnia 1942 przebywała w warszawskim getcie, gdzie śpiewała w kawiarniach; z getta została wyprowadzona przez późniejszego męża, Kazimierza Jezierskiego. Jej kariera muzyczna trwała do 1971 roku. [przypis edytorski]

¹⁸*Oj di bone* (jidysz) — fragment piosenki Leopolda Rubinsteina, kompozytora, muzyka i śpiewaka z warszawskiego getta. Poniżej fragment tej piosenki: *Oj, di bone! Ich will niszt upgejbn di bone, Ich will noch a bisele lebn*” (Oj, kartka żywnościowa! Ja nie chcę oddać tej kartki, ja chcę jeszcze żyć). [przypis edytorski]

¹⁹*ale głach* (jidysz) — wszyscy równi. [przypis edytorski]

²⁰*akcja trwa* — mowa o akcji przesiedleńczej, trwającej od lipca do września 1942 roku, w ramach której wywożono Żydów z getta do obozu w Treblince. [przypis edytorski]

²¹*szafa gra* — wszystko w porządku (w domyśle: ponieważ zapłacona została łapówka; powiedzenie wywodzi się od szafy grającej, do której, kiedy chciało się posłuchać muzyki, trzeba było wrzucić monetę). [przypis edytorski]

²²*Lejkin, Jakub* (1906–1942) — adwokat, zastępca dowódcy Żydowskiej Służby Porządkowej, zastrzelony w pierwszej egzekucji przeprowadzonej przez Żydowską Organizację Bojową. [przypis edytorski]

²³*Szmerling, Mieczysław* — komendant Umschlagplatzu, znany z okrucieństwa, należał do wyższych funkcjonariuszy Żydowskiej Służby Porządkowej. [przypis edytorski]

²⁴*Treblinka* — obóz zagłady funkcjonujący w okresie od lipca 1942 roku do listopada 1943 roku w pobliżu wsi Treblinka w obecnym województwie mazowieckim; kierowano do niego Żydów z polskich gett w ramach akcji zagłady Żydów noszącej kryptonim Reinhardt; w obozie funkcjonowały komory gazowe. [przypis edytorski]

²⁵*plac* — *Umschlagplatz*, plac przeładunkowy, usytuowany przy skrzyżowaniu ul. Stawki i Dzikiej; początkowo służył wymianie towarów między gettem a światem zewnętrznym, później gromadzono na nim ludzi wywożonych do Treblinki. [przypis edytorski]

²⁶*ausweis* (niem.) — zaświadczenie, legitymacja a. dowód osobisty; dokument niezbędny do legalnego funkcjonowania w getcie. [przypis edytorski]

²⁷*Kac, Leon* — fryzjer w getcie warszawskim, obsługujący m. in. niemieckich żołnierzy organizujących akcję przesiedleńczą trwającą od lipca do września 1942. [przypis edytorski]

²⁸*Żywy Dziennik* — cykliczny program satyryczny prezentowany w getcie w kawiarni „Sztuka”, początkowo przygotowywany przez zespół, w skład którego wchodził m. in. poeta Wacław Teitelbaum, a po wywózkach 1942 roku kontynuowany jednoosobowo przez Schlengla. [przypis edytorski]

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**.

Fundacja Nowoczesna Polska zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/szlengel-resume-czyli-krakowiaki-makabryczne/>

Tekst opracowany na podstawie: Władysław Szlengel, *Co czytałem umarłym*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Publikacja sfinansowana ze środków pozostałych ze zbiorów, które nie zakończyły się sukcesem.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Agnieszka Tulicka, Aleksandra Kopeć, Paulina Choromańska, Paweł Koziol.

Okładka na podstawie: *Late Night*, [Georgie Pauwels@Flickr](mailto:GeorgiePauwels@Flickr), CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Dołącz do **Towarzystwa Przyjaciół Wolnych Lektur** i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).